

Valsemunterij

Algemene aspecten en de betekenis in Nederland

DRS. W.C. BOESCHOTEN – DR. P.D. VAN LOO*

Zoals alles van waarde wordt ook geld sinds zijn invoering in het economisch verkeer vervalst. In tegenstelling tot de meeste andere vervalsingen leidt vervalsing van geld echter niet alleen tot benadeling van individuen, maar kan zij door ontwrichting van het betalingsverkeer de hele gemeenschap grote schade berokkenen. Daarom is dit delict in de rechtspraak verhoudingsgewijs altijd zeer zwaar bestraft 1). In dit artikel zullen eerst enkele algemene aspecten van valsemunterij worden behandeld. Daarna komt de Nederlandse situatie aan de orde.

Definitie

Onder valsemunterij verstaat men het vervalsen of namaken van munten, muntbiljetten 2) of bankbiljetten met de bedoeling deze als echt uit te geven. Echt is alleen dat chartaal geld dat door de wettige emittent in omloop is gebracht. In Nederland is dit de Rijksmunt voor de munten en de Nederlandsche Bank voor de bankbiljetten. De munten worden geslagen in eigen beheer. De bankbiljetten worden vanouds in opdracht van de Bank gedrukt door de drukkerij Johan Enschedé en Zonen op papier van de papierfabriek Van Houtum en Palm, waarvan de Bank de enige aandeelhouder is.

Bij valsemunterij wordt onderscheid gemaakt tussen namaken, waarbij geheel nieuwe munten of biljetten worden gemaakt en vervalsen, waarbij gebruik wordt gemaakt van reguliere munten of bankbiljetten. Sinds de opkomst van het bankbiljet komt deze laatste vorm van valsemunterij relatief nog maar weinig voor. Ondanks het bovenbeschreven verschil wordt ook namaak vaak met de term vervalsing aangeduid.

Dat de grens tussen echt en vals soms niet haarscherp is aan te geven blijkt uit de roemruchte affaire-Reis, die zich in 1925 in Portugal heeft afgespeeld 3). Gebruik makend van vervalste contracten liet de aan de grond geraakte zakenman Alves Reis in 1925 de officiële drukkers van de Bank van Portugal, de firma Waterlow and Sons te Londen, in totaal 580.000 500-escudos biljetten drukken. De biljetten die Reis en zijn drie medeplichtigen zo in handen kregen waren niet te onderscheiden van echte biljetten, die immers met dezelfde platen waren gedrukt. Toen de zaak na negen maanden aan het licht kwam, moest de Bank van Portugal dan ook wel overgaan tot het inwisselen van meer dan 200.000 valse biljetten met een waarde van ruim \$ 5 mln., die inmiddels in omloop waren gebracht. De affaire resulteerde in een ernstige financiële crisis, die mede de aanleiding was voor de val van de Portugese regering en het aan het bewind komen van Salazar.

Behalve regulier geld dat in omloop is, wordt ook geld nageemaakt dat allang uit de roulatie is genomen, maar dat een grote verzamelwaarde heeft. Het gaat met name om munten, waarvan de verzamelwaarde vele malen boven de intrinsieke waarde kan liggen. Dit type vervalsing is in zekere zin vergelijkbaar met de vervalsing van antiek. Het vervalsen op zich is overigens niet strafbaar, maar wel het te koop aanbieden van falsificaten als oude munten. Reeds sedert de opkomst van de numismatiek in de Renaissance baart deze vorm van muntvervalsing de verzame-

laar zorgen. Voor de geldomloop is hij echter van geen betekenis.

Methoden van vervalsing

Voor de vervalsing van de oorspronkelijk overwegend gouden en zilveren munten stond de valsemunters een veelheid van methoden ter beschikking. Het gevolg was dat een groot gedeelte van de circulatie bestond uit munten van een laag allooi. Een belangrijke reden voor de groeiende bereidheid van het negentiende-eeuwse publiek om de aanvankelijk zo gewantrouwde bankbiljetten te accepteren school dan ook in het feit dat zij veiliger waren dan munten.

Vervalsing van munten

De gemakkelijkste manier om volwaardige munten te vervalsen was het afvijlen of afsnijden van de muntranden. Dit was echter reeds in een vroeg stadium praktisch onmogelijk gemaakt door de invoering van gekartelde of beschreven muntranden. Dat gold niet voor de moeilijker, maar ook winstgeverender procedure waarbij de munt via een in de rand geboord gaatje werd uitgehold. De ontstane holte werd volgegoten met een daarvoor ge-

* De auteurs zijn werkzaam op de Afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie van De Nederlandsche Bank NV. Ze zijn in het bijzonder dank verschuldigd aan G.J.J. de Wit, mr. drs. R.J.H. Smits en ir. H.A.M. de Heij, resp. chef Afdeling Beveiliging en transport, adjunct-chef Secretarie en medewerker op de Afdeling Bankbiljetten-technische ontwikkeling van De Nederlandsche Bank NV, D. Schuurman en A.J. Keukelaar, hoofd resp. coördinator administratie en analyse van de Falsificaten Centrale van de Centrale Recherche Informatiedienst, en dr. J.G.S.J. van Maarseveen, hoofd van de Hoofdafdeling Statistiek van rechtsbescherming en veiligheid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1) In de middeleeuwen werden valsemunters levend gekookt en zelfs tegenwoordig wordt in sommige landen van Afrika en Zuid-Amerika voor dit misdrijf nog de doodstraf voltrokken. In Nederland is dit nooit gebeurd, hoewel in 23 gevallen deze straf wel is uitgesproken.

2) Omdat muntbiljetten in de Nederlandse chartale geldomloop momenteel van ondergeschikt belang zijn, wordt hieraan in dit artikel geen aandacht besteed.

3) De affaire is boeiend beschreven door M.T. Bloom, *The man who stole Portugal*, Seckes and Warburg, Londen, 1967.

schikt metaal zoals lood of tin. Een andere mogelijkheid was om de munt met een uiterst fijne zaag overdwars te splitsen in twee delen, en deze na uitholling en opvulling weer samen te voegen. Bij een verfijnde variant hiervan werd eerst de rand van de munt verwijderd en werden vervolgens van de resterende plak boven- en onderkant in dunne schijven afgezaagd. Na vervanging van de muntkern door een kern van minder edel metaal werd het geheel weer tot een munt gesoldeerd. Deze munten konden niet alleen worden herkend aan soldeerpunten en aan hun afwijkende klank, maar ook doordat de rand er met een knal vanaf sprong als ze boven een kaarsvlam werden gehouden. Weer een andere methode van vervalsing was om gewoon een bestaande munt van een minder edel metaal te vergulden en vervolgens als gouden munt in omloop te brengen. Veiliger was het natuurlijk om een originele munt in een minder edel metaal door middel van muntslag of een gietproces na te maken en deze munt vervolgens te vergulden of te verzilveren. Ter vervalsing van gouden munten stond ten slotte ook nog een chemisch middel ter beschikking in de vorm van koningswater. Hiermee kon heel gelijkmatig en weinig opvallend een deel van het gewicht aan de munten worden onttrokken 4).

Met de geleidelijke afschaffing van het goud en zilver als muntmetaal en de vervanging van de grotere muntwaarden door bankbiljetten is aan de vervalsing van de in omloop zijnde munten goeddeels een einde gekomen. Munten zijn weliswaar nog steeds relatief gemakkelijk na te maken, maar het is doorgaans vanwege hun kleine coupurewaarden en hun fiduciaire karakter niet meer lucratief. Daarbij speelt mee dat bij het in omloop brengen van flinke bedragen het afzetprobleem voor valse munten veel groter is dan voor valse bankbiljetten. Een van de gemakkelijkste afzetkanalen vormen nog de automaten. Dientengevolge doen zich vervalsingen van munten dan ook vaak voor bij in automaten gebruikte muntwaarden 5).

Vervalsing van bankbiljetten

De vervalsing van bankbiljetten heeft een duidelijk ander karakter dan de vervalsing van munten. Enerzijds zijn de coupurewaarden veel groter, maar anderzijds is het veel moeilijker om tot goede falsificaten te komen. De emittenten, meestal de centrale banken, leggen zich erop toe om de valsemunters technisch steeds een stap voor te blijven. Het gevolg is dat de bankbiljetten sinds de negentiende eeuw, toen zij op grote schaal in de circulatie kwamen, een voortdurende kwaliteitsverbetering te zien hebben gegeven. Alleen met gebruikmaking van de modernste technische hulpmiddelen kunnen goed gelijkende falsificaten worden verkregen. In vele gevallen speculeren valsemunters echter op de onachtzaamheid van het publiek en streven niet eens naar een reproductie tot in details.

Een van de eenvoudigste vervalsingsmethoden is om bestaande biljetten door wijziging van het opschrift in een hogere coupurewaarde te veranderen, het zogenoemde majoreren. Vervalsingen van dit type werden gemaakt door de Duitse graveur Karl Becker, die in de jaren zeventig van de vorige eeuw naar de Verenigde Staten was geëmigreerd nadat hij was betrappt op vervalsing van een handtekening 6). Volgens een door hemzelf ontwikkeld procédé verwijderde hij het opschrift van 1-dollar-biljetten om er vervolgens 10-dollar-biljetten van te maken, die zelfs door ervaren vaklieden nauwelijks konden worden herkend. Hij werd uiteindelijk gearresteerd wegens de vervalsing van een cheque. Zijn geheim van de chemische verwijdering van de opdruk zonder het papier te beschadigen heeft hij nooit prijsgegeven. Overigens lenen juist de dollarbiljetten zich uitstekend voor dit soort manipulaties, omdat zij per coupure qua grootte en kleur in het geheel niet, en qua afbeelding slechts zeer weinig van elkaar verschillen.

Andere vervalsingsmethoden die van bestaande biljetten uitgaan, doch die aanzienlijk minder vaak worden toegepast, zijn het verknippen en het splitsen van bankbiljetten 7). In het eerste geval worden smalle repen geknipt uit een aantal biljetten van hetzelfde type, die vervolgens worden samengevoegd tot een nieuw biljet. Bij het splitsen wordt een bankbiljet overdwars in twee delen gesneden, die dan voor twee afzonderlijke „bankbiljetten” worden gebruikt.

Bij de overige methoden gaat het om namaak. De technische

voorsprong van de uitgevers van bankbiljetten is hier van doorslaggevend betekenis. Afgezien van het handmatig vervalsen vormde het nadrukken der biljetten met zelf gegraveerde platen aanvankelijk de enige mogelijkheid. Met de opkomst van de fotografie zijn echter verschillende andere reproductieprocedures binnen het bereik van valsemunters gekomen, waarbij het biljet echter bijna steeds volledig glad blijft. De meeste valse biljetten worden tegenwoordig in offset gedrukt, terwijl de drukkerijen van de echte biljetten doorgaans gebruik maken van een combinatie van druktechnieken (plaatdruk, boekdruk, offsetdruk). Bij plaatdruk, een zeer dure druktechniek, wordt de inkt onder grote druk op het papier aangebracht, zodat er reliëf ontstaat. Bij het ontwerp van de biljetten is op de technische ontwikkelingen ingespeeld door o.a. van éénkleurige op meerkleurige biljetten over te stappen en moeilijk reproduceerbare inktsoorten en kleuren te gebruiken. Te zamen met de papierkeuze en het watermerk vormen deze maatregelen de belangrijkste middelen ter voorkoming van namaak met behulp van kleurenfotokopieerapparaten en zogenoemde scanners. Met deze laatste kunnen veelkleurendrukken totaal worden ontleed en op een getrouwe manier opnieuw worden samengesteld 8).

Economische gevolgen van valsemunterij

Het in omloop brengen van vals geld heeft directe en indirecte economische gevolgen. Voor zover het valse geld als ruilmiddel fungeert, is het eerste directe gevolg een autonome stijging van de chartale geldcirculatie en daarmee van de geldhoeveelheid. Er kan zodoende in beginsel een discrepantie ontstaan tussen de feitelijke en de statistisch geregistreerde geldomloop. Het belangrijkste indirecte effect is het afnemende vertrouwen van het publiek in het geld. De mate waarin deze effecten optreden is afhankelijk van de tijd die ligt tussen uitgifte en ontdekking van de falsificaten, van de omvang van de vervalsing en van de wijze waarop het vervalste geld door de valsemunters wordt aangewend. Zo zal een vervalsingsaffaire die vóór uitgifte aan het licht komt geen directe economische gevolgen hebben. Wel kan bij het publiek wantrouwen jegens het geld ontstaan. De gevolgen van valsemunterij op grote schaal kunnen zo verstrekkend zijn dat regeringen het soms zelfs als economisch wapen tegen vreemde mogendheden trachten te gebruiken.

Gevolgen van de initiële toeneming van de geldhoeveelheid

De verdere gevolgen van de grotere chartale geldcirculatie zijn afhankelijk van de wijze waarop de valsemunters het valse geld aanwenden, dat wil zeggen of ze het direct besteden, het in andere binnenlandse financiële activa omzetten, of overbrengen naar het buitenland. Bij directe besteding gaat er in beginsel een inflatoire bestedingsimpuls van uit. Omzetting in andere financiële activa zal in eerste instantie via het liquiditeitseffect de rente doen dalen. Zodra een abnormale toeneming van de geldhoeveelheid bekend wordt of er geruchten over valsemunterij de ronde gaan doen, kan het prijsverwachtingseffect de rente echter weer opstuwten. Wordt het valse geld omgezet in vreemde valuta en over de grens gebracht, dan leidt dit tot een daling van de deviezenvoorraad en mogelijk van de koers van de vervalste munteenheid 9).

4) Voor een uitvoeriger beschrijving zij verwezen naar H. Voigtlaender, *Falschmünzer und Münzfälscher*, Numismatischer Verlag H. Dombrowski, Münster, 1976, blz. 75-94.

5) Voigtlaender, op. cit., blz. 86.

6) Men zie hiervoor A. Pick, *Papiergeld*, Klinkhardt & Biermann, Braunschweig, 1967, blz. 402.

7) Zie Schweizerische Bankgesellschaft, *Falschgeld!*, Schriftenreihe der Schweizerischen Bankgesellschaft zu Wirtschafts- und Gesellschaftsfragen, 1973, blz. 15.

8) Zie M. Monestier, *L'art du papier monnaie*, Editions du Pont Neuf, Parijs, 1982, blz. 52.

9) Volgens Bloom steeg in 1925 ten tijde van de Reis-affaire de koers van de escudo. Reis en zijn medeplichtigen lieten de valse biljetten echter op de zwarte markt omwisselen, zodat in dat geval geen sprake was van een daling van de officiële deviezenvoorraad.

Aannemende dat de chartale geldvraag in beginsel niet verandert 10) zal de chartale geldcirculatie echter op de langere duur weer haar oude omvang aannemen. Valsemunterij heeft dan uiteindelijk een negatieve invloed op de geregistreerde geldhoeveelheid. Er vindt een vorm van „crowding out” plaats: voor een deel van het reguliere geld komt vals geld in de plaats. Deze hypothese vindt enige steun in het feit dat de bankbiljettencirculatie in Portugal in 1925 een vergeleken met eerdere jaren onopvallende stijging 11) te zien gaf van iets boven de 3%, terwijl Reis met de zijnen in dat jaar alleen al zo'n 200 mln. escudos (11% van de bankbiljettencirculatie) aan vals geld in omloop had gebracht 12).

Bij ontdekking van de vervalsing zullen *ceteris paribus* dezelfde effecten, doch in tegengestelde richting optreden (negatief bestedingseffect, rentestijging, toeneming van deviezenvoorraad en koerswaarde, en stijging van de geregistreerde chartale geldhoeveelheid). Alleen als het valse geld is omgezet in vreemde valuta en niet meer kan worden achterhaald, is er sprake van een blijvende verandering van de deviezenvoorraad.

Gevolgen van een afnemend vertrouwen in het geld

Het huidige fiduciaire geld ontleent zijn functie aan het vertrouwen van het publiek en de massale gewoonte het als betaalmiddel te accepteren. Valsemunterij leidt tot wantrouwen bij het publiek jegens de vervalste coupure of eventueel jegens al het chartale geld. In het eerste geval kan de samenstelling van de chartale geldcirculatie veranderen. Het aandeel van de gewantrouwde coupure zal dalen ten gunste van de naastliggende lagere en hogere coupures, die als substituut gaan fungeren. Met het oog hierop is het van belang dat het coupureboek een evenwichtige opbouw heeft, met gelijkmatige, niet te grote afstanden tussen de opeenvolgende coupures. Een vlucht uit een vervalste coupure kan dan door de naastliggende coupures worden opgevangen zonder dat dit een sterke toeneming van het totale aantal biljetten of munten veroorzaakt. Wanneer het vertrouwen van het publiek of de buitenlandse banken in een bepaalde coupure naar het oordeel van de monetaire autoriteiten te zeer geschokt is, zal men overgaan tot vervanging ervan. De uitgifte van een nieuw Brits bankbiljet van £ 20 vanaf 15 november jl. is een recent voorbeeld in deze 13). De oude biljetten blijven overigens nog wel in omloop.

Indien de valsemunterij een dergelijke omvang aanneemt dat wantrouwen jegens de gehele chartale geldcirculatie ontstaat, zal men dit geld in andere activa, met name giraal geld, gaan omzetten. Door een dergelijke autonome daling van de verhouding tussen chartaal en giraal geld zal in eerste instantie de liquiditeitspositie van het bankwezen verzuimen. Het is ook mogelijk dat men overgaat tot het gebruik van een andere valuta. Hoewel het niet om valsemunterij in de gangbare betekenis gaat, is de recente ontwikkeling in Israël hier in zekere zin een voorbeeld van. Het vertrouwen in de shekel is door de hollende inflatie dermate aangetast dat men steeds meer de dollar als betaal- en oppotmiddel en zelfs als rekeneenheid is gaan gebruiken.

De vertrouwenseffecten treden pas in werking als de vervalsing wordt ontdekt of als de directe economische gevolgen aanleiding gaan geven tot wantrouwen. Dit laatste deed zich voor bij de eerder genoemde Reis-affaire. De hoofdzakelijk met 500-escudos-biljetten gefinancierde bestedingen namen in 1925 dermate sterk toe dat er al geruchten over valsemunterij circuleerden lang voordat deze ook werkelijk kon worden aangetoond.

Valsemunterij als economisch wapen

In het verleden is in het kader van de economische oorlogvoering herhaaldelijk getracht gebruik te maken van valsemunterij om wille van haar vermeende economische gevolgen. Doorgaans echter zonder veel resultaat. Zo verleende de Britse minister Pitt in 1793 aan emigranten toestemming om Franse assignaten na te maken en mee te nemen in de hoop dat Frankrijks ineenstorting hierdoor zou worden bespoedigd 14). Nog geen vijftien jaar later stond Napoleon op het punt de in zijn opdracht nagemaakte Oostenrijkse bankbiljetten in omloop te brengen, toen het huwelijk met Marie Louise hem er alsnog vanaf deed zien. Een in de jaren twintig van deze eeuw in Hongarije door vorst Von Win-

dischgrätz op stapel gezette vervalsing van Franse 1.000-frankbiljetten strandde vroegtijdig op de slechte kwaliteit van de falsificaten 15).

Verreweg de grootste onderneming van dit type en tevens de grootste vervalsingsaffaire tot op heden is het in Nazi-Duitsland op touw gezette „Unternehmen Bernhard” geweest 16). De aanvankelijke bedoeling ervan was om valse biljetten van Engelse ponden boven Engeland uit te strooien en aldus de economie aldaar lam te leggen. Van september 1942 tot februari 1945 werden in het concentratiekamp Sachsenhausen te Oraniënburg onder leiding van de SS-majoor Bernhard Krüger voor £ 135 mln. aan valse biljetten gemaakt, die nauwelijks van echt waren te onderscheiden. Uiteindelijk zijn de biljetten slechts gebruikt voor de betaling van spionnen, omkoperij, aanschaf van wapens en munitie van partizanen en aankopen bij neutrale landen. In april 1943 besloot de Bank of England met het oog op deze vervalsingsaffaire bankpapier van £ 10 en hoger in te trekken. Pas in 1945 werd het oude £ 5-biljet vervangen door een nieuw biljet dat zich van het oude slechts onderscheidde door een dikkere papier-soort, waarin evenals in de £ 1 en £ 10-biljetten een metaaldraad was verwerkt. Nog steeds worden er partijen van door de Nazi's vervalste ponden-biljetten opgedoken uit het Oostenrijkse Toplitzmeer, waar de rest van de biljetten aan het eind van de oorlog tot zinken was gebracht.

Valsemunterij in Nederland

Juridische aspecten

Zowel Nederlandse als buitenlandse bankbiljetten en munten vallen beide onder de wettelijke bescherming van het strafrecht (artt. 208-215 en 440 Wetboek van Strafrecht). De maximale straf bedraagt tegenwoordig negen jaar gevangenisstraf of f. 100.000 boete voor degene die bankbiljetten of munten maakt of vervalst met het oogmerk ze als echt uit te geven (art. 208). Een zelfde straf geldt voor degene die vals geld uit geeft dat hij zelf heeft gemaakt of vervalst dan wel wilens en wens als zodanig heeft geaccepteerd, en voor degene die zulk geld in voorraad heeft met het oogmerk het als echt uit te geven (art. 209). Iemand die opzettelijk vals geld uit geeft waarvan hij de valse hoedanigheid niet kende toen hij het ontving, wordt milder gestraft. Hem staat een gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of een geldboete van ten hoogste f. 5.000 te wachten (art. 213). Daarentegen wordt het maken of in bezit hebben van stoffen of voorwerpen waarvan men weet dat ze bestemd zijn voor valsemunterij weer aanzienlijk zwaarder gestraft. De maximale straf hiervoor bedraagt vier jaar gevangenisstraf of f. 25.000 boete (art. 214).

Bankbiljetten vallen bovendien nog onder de bescherming van de auteurswet. Sinds de Hoge Raad in 1968 het auteursrecht van

10) Het is denkbaar dat de chartale geldvraag in tweede instantie enigszins toeneemt ten gevolge van een door de extra bestedingen veroorzaakte nominale inkomensstijging of een door het liquiditeitseffect veroorzaakte rentedaling.

11) B.R. Mitchell, *European historical statistics, 1750-1975*, tweede herziene druk, Macmillan, Londen/Basingstoke, 1981, blz. 711.

12) Overigens dient bij deze conclusie enige voorzichtigheid te worden betracht. Mogelijk heeft namelijk de ontknoping van deze affaire tegen het jaareinde tot een vlucht uit het chartale geld geleid.

13) *The Times*, 15 november 1984. Van Amerikaanse dollarbiljetten zijn al bijna 10.000 typen falsificaten bekend, maar men is nog steeds niet overgegaan tot vervanging van de van 1929 daterende modellen. Als redenen hiervoor worden genoemd de gehechtheid van de Amerikanen aan hun huidige biljetten, de geringe rol van chartaal geld in het Amerikaanse betalingsverkeer, de moeizame omwisselingsprocedure wegens het wereldwijde gebruik van dollars, en de hogere kosten van moeilijker na te maken biljetten.

14) Zie Monestier, op. cit., blz. 68.

15) Zie Pick, op. cit., blz. 408-410.

16) Zie Voigtlaender, op. cit., blz. 48-51, alsmede E. Frowein, *Wunderwaffe Falschgeld*, Kreuzlingen, 1954, W. Hagen, *Unternehmen Bernhard*, Wels und Starnberg, 1955 en het artikel „Himmler als valse munter”, *Het Parool*, 6 juni 1945.

Valse dollarbiljetten, die in januari dit jaar in Sleeswijk-Holstein werden ontdekt (ANP-foto).

de Nederlandsche Bank op haar bankbiljetten heeft erkend, staat dit recht op de biljetten vermeld. Tot 24 augustus 1982 verbood de Bank elke reproductie die maar enige gelijkheid met een bankbiljet vertoonde. Mede gezien het feit dat afbeeldingen van bankbiljetten een geliefd object voor publiciteitsdoeleinden vormen, is men tegenwoordig bereid reproductie onder bepaalde voorwaarden toe te staan. De voornaamste bepalingen 17) zijn dat de reproducties qua kleur en afmetingen aanzienlijk van de originele bankbiljetten moeten verschillen en het nagemaakte bankbiljet éénzijdig wordt afgedrukt. De maximale straf wegens een opzettelijke inbreuk op het auteursrecht van de Bank bedraagt zes maanden gevangenisstraf of een geldboete van f. 25.000 (art. 31).

Zonodig spant de Bank een kort geding aan tegen bedrijven die zich niet aan de voorwaarden houden. Heel recent is dit tweemaal gebeurd tegen ondernemingen behorende tot het VNU-concern. In beide gevallen werd de Bank in het gelijk gesteld. Ook ludieke uitgaven van biljetten van b.v. f. 11, f. 1.250, of f. 2.000, die gelijkheid met echte biljetten vertonen worden door de Bank niet getolereerd. Dat dergelijke uitgaven niet zonder gevaar zijn hebben o.a. de door de ludieke politieke groepering Oranje Vrijstaat (de z.g. Kabouters) in 1970 in Amsterdam rondgestrooide nep-biljetten van f. 2.000 duidelijk gemaakt. Vooral in het buitenland heeft menige onwetende er een flinke strop aan overgehouden 18).

Een falsificaat dat in het geldverkeer wordt aangetroffen komt terecht bij de Falsificaten Centrale van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI) in Den Haag. Wanneer de dader bekend is en het dus een strafzaak betreft, gaat het falsificaat vervolgens naar het Openbaar Ministerie. Nadat het aan het verkeer is onttrokken of de eigenaar er afstand van heeft gedaan, komt het via de CRI bij de Bank terecht, waar het wordt vernietigd. Is de dader onbekend dan blijft het falsificaat aanvankelijk bij de CRI om uiteindelijk alsnog bij de Bank te worden vernietigd. In beslag genomen falsificaten van buitenlands geld gaan op grond van het Verdrag van Genève ter bestrijding van de valsemunterij 19) uit 1929 naar de centrale bank die de desbetreffende geldsoort uitgeeft. De CRI is tevens het nationaal bureau van de internationale politieorganisatie Interpol, gevestigd in

Parijs. Interpol is indertijd voornamelijk op Nederlands initiatief opgericht met als eerste doel de bestrijding van de valsemunterij. Ten slotte treedt de CRI ook op tegen auteursrechtsschendingen.

Kenmerken van vals geld

Het vertrouwen van het publiek in de bankbiljetten en munten is in het algemeen zo groot, dat zelfs de falsificaten van zeer slechte kwaliteit regelmatig worden geaccepteerd. Een grote oplettendheid bij het ontvangen van met name bankbiljetten is niet alleen van belang voor de bestrijding van de valsemunterij, maar ook voor de ontvanger zelf. Een nagemaakt of vervalst bankbiljet wordt namelijk niet door de Bank vergoed. Voor munten geldt een zelfde regel. Het verlies dat men bij munten in geval van vervalsing lijdt is echter vele malen kleiner dan bij bankbiljetten. Bovendien komt vervalsing van munten veel minder vaak voor. Bij guldens en rijksdaalders vormt het rand-schrift een belangrijk controlemiddel. Overigens wordt er zelden naar gekeken. Een muntvervalser in Duitsland was daar zelfs zo zeker van dat hij de rand van de door hem vervalste 5-DM-stukken voorzag van het opschrift „Hilf dir selbst – so hilft dir Gott“ 20).

Bankbiljetten hebben zogenoemde echtheidskenmerken op grond waarvan zij van valse kunnen worden onderscheiden. Hiertoe behoren o.a. het schaduw-watermerk in het papier en het voelbare reliëf bij baard en haar van de portretten, de snavel van de snip, het hart van de zonnebloem, de grote cijfers en de teksten. De voeltekens voor blinden zijn herkenningstekens 21).

17) Zie voor de gedetailleerde bepalingen: Voorwaarden voor het afbeelden van bankbiljetten voor publiciteitsdoeleinden (reclame e.d.), *Nederlandse Staatscourant*, nr. 161, 24 augustus 1982.

18) Schweizerische Bankgesellschaft, op. cit., blz. 14.

19) Dit verdrag is in 1932 door Nederland geratificeerd. Zie *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, nr. 285, 1932.

20) Voiglander, op. cit., blz. 87.

21) Een biljet van duizend gulden heeft geen voeltekens.

Tabel 1. Enkele valsemunterij-affaires in Nederlands geld sinds de tweede wereldoorlog

Periode a)	Coupure	Indicatief Interpol b)	Typeaanduiding CRI c)	Affaire opgelost	Bijzonderheden d)
1945-1952 e)	f. 10	5P1	Staleman	ja	Amsterdamse ex-tekenleraar die alle biljetten zelf uitgaf, uitstekende kwaliteit; van de 4 typen achtereenvolgens 63, 208, 256 en 316 exemplaren in geldverkeer achterhaald.
1945-1952 e)	f. 10	5P2	Staleman	ja	
1945-1952 e)	f. 10	5P3	Staleman	ja	
1945-1952 e)	f. 10	5P6	Staleman	ja	
1955-1957	f. 10	5P11	Hey	ja	
1973-1983	f. 1.000	5P20	1	ja	
1974-1982	f. 100	5P21	Enschede	ja	
1975	f. 100	—	Maasmechelen	ja	
1975	f. 1.000	—	2 of Middenmeer	ja	
1975	f. 100	—	Bodegraven	ja	
1975-1983	f. 1.000	5P26	3	ja	g) h)
1977	f. 1.000	5P27	4	ja f)	Biljetten in Spanje aangetroffen.
1978-1983	f. 100	5P28	Reusel	ja	i)
1977-1978	f. 100	5P29	Aken	ja f)	
1979-1983	f. 100	5P30	Amsterdam	ja	Drukkerij in Amsterdam, 60.000 gedrukt, 30.000 achterhaald.
1980-1982	f. 100	5P31	Utrecht	ja	In Oostenrijk gedrukt, 3.500 aangetroffen bij arrestatie, 200 in omloop.
1979-1983	f. 1.000	5P32	5	neen	
1982-1983	f. 1.000	5P33	6 of Breda	neen	j)
1982-1983	f. 25	5P34	Oosterhout	neen	Ten minste 40.000 gedrukt, ruim 2.900 aangetroffen c.q. uitgegeven.
1983	f. 2,50	—	Amsterdam	ja	Gemaakt in metaaldraaij in Amsterdam.

Bron: Kranteberichten geverifieerd door en aangevuld met informatie van de Centrale Recherche Informatiedienst, alsmede de publikatie *Contrefaçons et Falsifications* van Interpol.

- a) De periode betreft een globale aanduiding van de jaren waarin falsificaten in omloop waren. Het jaar 1984 is buiten beschouwing gelaten.
 b) Het z.g. indicatief is de typeaanduiding van Interpol in hun publikatie *Contrefaçons et Falsifications*. 5P betekent dat Nederland (Pays-Bas) het vijfde land is dat met de letter P begint. Daarachter staat het volgnummer.
 c) De typeaanduiding slaat vaak op de plaats waar de valse biljetten voor het eerst werden aangetroffen of de plaats waar de drukkerij stond.
 d) De vermelde aantallen zijn meestal benaderingen.
 e) De vervalsingen van de desbetreffende drukker, verdeeld over diverse typen, vonden plaats in de periode 1945-1952.
 f) De drukkerij is echter nooit gevonden.
 g) Een ex-werknemer van Joh. Enschedé drukte in 1955 op de zolder van een woning in Amsterdam 10.000 valse tientjes. Samen met zijn vriendin gaf hij enkele duizenden exemplaren uit. In 1957 kreeg de drukker 4½ jaar gevangenisstraf en zijn vriendin 2 jaar.
 h) Een zakenman uit Rockanje („Papa Blanca”) stond jarenlang aan het hoofd van een wijd vertakte groep zwendelaars, die o.a. vanaf 1973 f. 1,5 mln. valse duizendjes (indicatief 5P20) in roulatie bracht en vanaf 1976 nog eens voor f. 3 mln. (indicatief 5P26). De affaire werd in 1980 opgelost. De hoofdverdachte kreeg 7 jaar gevangenisstraf wegens fraude en valsemunterij.
 i) Een drukker uit Steensel maakte in opdracht van illegale jeneverstokers bijna 65.000 valse honderdjes. Bij zijn aanhouding in maart 1978 werden bijna 30.000 biljetten in beslag genomen, terwijl daarnaast bijna 35.000 falsificaten in het geldverkeer of door de politie werden achterhaald. Hij kreeg 3½ jaar gevangenisstraf.
 j) Sedert 1982 is voor ongeveer f. 6,5 mln. aan valse duizendjes achterhaald, waaronder f. 2,6 mln. in Krefeld (West-Duitsland). Andere vondsten van flinke omvang waren in Zürich (328 stuks), op Schiphol (142), in Kopenhagen (136) en in Swalmen (97). De valse duizendjes zouden mogelijk in België zijn gedrukt, maar de drukkerij is nog niet gevonden.

Het reliëf is een typisch kenmerk van plaatdruk. Behalve banken hebben veel winkels de beschikking over apparatuur om de biljetten onder ultraviolet licht te bekijken. Bij een echt biljet zijn dan helder oplichtende fluorescerende vezels zichtbaar. Verder geeft Interpol regelmatig publikaties uit met beschrijvingen van een groot aantal falsificaten en verspreidt de Nederlandsche Bank handleidingen voor het herkennen van nagemaakte biljetten 22). Ten slotte controleren de bankbiljetten-sortermachines van de Nederlandsche Bank op vervuiling en echtheid van de biljetten. Aangezien de bankbiljetten afhankelijk van de coupure gemiddeld één tot vier maal per jaar op de Bank terugkeren 23), is de kans dat een vals biljet lang in omloop blijft en niet wordt ontdekt zeer gering.

Productie en distributie

Lange tijd is ook in Nederland valsemunterij vaak het werk geweest van een drukker, die alleen of met geringe hulp zowel de productie als distributie voor zijn rekening nam. De affaires Staleman en Hey in de jaren veertig en vijftig zijn daar goede voorbeelden van (zie tabel 1). Het succes van deze valsemunters was minder langdurig dan dat van de in de oorlog naar Frankrijk gevluchte Pool Bojarski, die in zijn eenmansbedrijfje te Parijs in een geheime ruimte onder zijn studeerkamer meer dan tien jaar lang valse bankbiljetten heeft kunnen drukken zonder te worden opgemerkt. Pas toen hij een aantal kennissen als „verdelers” inschakelde kwam men hem ten slotte in 1964 op het spoor 24).

Tegenwoordig zijn bij het namaken en verspreiden van vals geld doorgaans veel meer personen betrokken, waardoor de kans op vroegtijdige ontdekking groter wordt. Dit is een van de redenen dat in vele gevallen valsemunterij al is opgespoord voordat tot uitgifte van de falsificaten is overgegaan. In Nederland

ligt bij de grotere affaires de laatste tien jaar het initiatief vaak bij criminele organisaties. De grote partijen falsificaten worden via tussenpersonen gesplitst, waarbij de prijs van de biljetten uitgedrukt als percentage van de nagemaakte waarde steeds verder oploopt. De eerste infiltratie van het geld in het economisch verkeer vindt doorgaans ook plaats in de criminele sfeer. Allerlei illegale activiteiten zoals heroïnehandel, handel in vuurwapens, jeneverstokerijen, gokken en heling zijn bij de distributie betrokken. Ten slotte komen de valse biljetten in kleine aantallen in de normale geldcirculatie terecht, bij voorkeur op plaatsen waar in korte tijd veel geld wordt uitgegeven (auto- en veemarkten, carnaval enz.). De prijs waarvoor de hier opererende „kleine” distributeurs vals geld kunnen kopen bedraagt 25 tot 45 procent van de nagemaakte waarde.

De omvang van de valsemunterij

Het namaken van Nederlandse bankbiljetten is ondanks hun technische hoogwaardigheid internationaal in trek. De oorzaak hiervan is de belangrijke rol van de gulden in het internationale

22) De Nederlandsche Bank NV, *Beschrijving van de bankbiljetten*, 1983, verkrijgbaar bij de Secretarie van de Bank.

23) Zie voor de ontvangstfrequenties per coupure M.M.G. Fase, *Informele economie en geldomloop*, in: Vereniging voor de Staathuishoudkunde, *De informele economie*, Preadviezen, Leiden/Antwerpen, 1984, blz. 94.

24) Zie Voigtlaender, op. cit., blz. 126-130. Zie voor deze en soortgelijke eenmansbedrijven ook het hoofdstuk „The loners”, in: M.T. Bloom, *The brotherhood of money*, BNR Press, Port Clinton (Ohio), 1983, blz. 284-300.

Tabel 2. In Nederland aangetroffen c.q. uitgegeven falsificaten

Nederlands geld	1982	1983
f. 1.000	416	3.785
f. 100	908	308
f. 25	2.473	445
f. 10	1	10
f. 2,50	0	182
fotocopieën	77	9
	3.875	4.739
US-dollars		
\$ 100	1.573	17.706
overig	730	349
	2.303	18.055

Bron: Jaarverslagen 1982 en 1983 van de Centrale Recherche Informatiedienst, Den Haag.

betalingsverkeer. De aandacht van de falsificateurs richt zich allereerst op de dollar, gevolgd door de Duitse mark, de Franse frank, de gulden en de lire. De laatste jaren worden ook Britse bankbiljetten veel nagemaakt. In Nederland zijn de activiteiten van de CRI voor het overgrote deel gericht op valse dollars en verder op de Duitse mark, de gulden en de Franse frank.

De Nederlandsche Bank begon bij haar oprichting in 1814 met de uitgifte van bankbiljetten (25) en werd al spoedig door het in omloop brengen van vals geld gedwongen deze biljetten uit de roulatie te nemen en door andere te vervangen (26). Op 14 maart 1825 werd voor het eerst ontdekt dat op enkele bankbiljetten van f. 25 en f. 40 het waardebedrag, dat nog met de pen was ingevuld, was veranderd in f. 1.000. Al op 18 maart werd begonnen met de uitgifte van nieuwe biljetten met een gedrukt waardebedrag.

Tabel 1 geeft een overzicht van enkele naoorlogse valsemunterij-affaires in Nederlands geld. De belangrijkste vervalsing vóór 1973 vond plaats in het midden van de jaren vijftig. Er waren toen drie verschillende biljetten van f. 10 in omloop (de modellen 1945 E, 1949 en 1953). Vanaf eind 1955 werden enkele duizenden falsificaten van het model 1949 in omloop gebracht, waarna de Bank in 1957 besloot tot intrekking van de modellen 1945 E en 1949 over te gaan.

In 1973 vond de eerste grote uitgifte van valse duizendjes plaats. Sindsdien is de omvang van de valsemunterij in Nederlands geld voortdurend hoog gebleven vergeleken bij de periode 1945-1973. Ook het internationale karakter van de valsemunterij nam steeds verder toe. In 1978 werd zelfs meer dan f. 3,8 mln. aan vals Nederlands geld op Nederlands grondgebied in het geldverkeer aangetroffen dan wel door de politie achterhaald nadat het geld de drukkerij al had verlaten. Ditzelfde bedrag werd in 1983 geregistreerd, maar toen werden eveneens belangrijke bedragen aan vals Nederlands geld in het buitenland opgespoord, waaronder f. 2,6 mln. in Krefeld. De exacte aantallen in Nederland aangetroffen c.q. uitgegeven falsificaten worden sinds 1982 door de CRI gepubliceerd. Tabel 2 toont aan dat er in 1983 veel meer vals geld is gevonden dan in 1982, zowel in gulden (f. 3,8 mln. resp. f. 0,6 mln.) als in dollars (\$ 1,8 mln. resp. \$ 0,2 mln.). Enkele maanden geleden werd in 's-Hertogenbosch de grootste vangst in Nederland tot nu toe gedaan, namelijk \$ 100-biljetten ter waarde van bijna f. 27 mln.

Voor valsemunterij is het namaken van het duizendje uiteraad het meest lucratief. De grootte van de coupure maakt evenwel dat zulke biljetten met meer oplettendheid worden geïncasseerd dan bij andere biljetten of munten het geval is. Van het duizendje zijn sedert 1973 zes typen valse biljetten geregistreerd, waarbij de jaren 1973, 1976 en 1983 (in oplopende betekenis) eruit springen. In 1978 werd een groot aantal valse f. 100-biljetten uitgegeven. Dit bracht een zeker schokeffect teweeg, omdat op eens veel meer mensen met vervalsingen te maken kregen. De Nederlandsche Bank heeft toen de uitgifte van de huidige „Snip” bespoedigd en dit biljet in 1981 in omloop gebracht zonder overigens het oude biljet met het portret van M.A. de Ruyter direct uit de roulatie te halen. Noch van dit nieuwe biljet van f. 100, noch van het in 1982 uitgegeven f. 50-biljet is tot op heden een vals exemplaar aangetroffen. Van het f. 25-biljet is voor het

Tabel 3. Ter kennis van de politie gekomen muntmisdriven (artt. 208-215 WvSr)

Jaar	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
1950	817																55
1951	899																50
1952	897																84
1953	486																74
1954	186																142
1955	357																111
1956	1.407																115
1957	115																196
1958	142																482
1959	232																487
1960	74																987
1961	46																2.934
1962	37																1.434
1963	57																1.598
1964	56																1.450
1965	60																1.059
1966	61																807

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, *Maandstatistiek politie en justitie*, c.q. *Maandstatistiek politie, justitie en brandweer*.

Tabel 4. Onherroepelijke schuldigverklaringen en septs ter zake van muntmisdriven

Jaar	Artikel 208 WvSr		Artikel 209 WvSr		Artikel 213 WvSr		Artikel 214 WvSr	
	schuldigverklaringen	septs	schuldigverklaringen	septs	schuldigverklaringen	septs	schuldigverklaringen	septs
1952	—	—	4	—	1	—	—	—
1953	1	—	4	—	2	—	—	—
1954	—	—	1	—	—	—	1	—
1955	—	—	—	—	—	—	—	—
1956	—	1	—	4	—	—	—	—
1957	1	—	4	1	—	—	—	—
1958	—	—	3	3	—	2	—	—
1959	—	—	4	3	1	1	—	1
1960	—	—	1	—	—	2	—	1
1961	4	—	—	1	—	—	—	—
1962	—	1	2	—	1	—	—	—
1963	—	—	2	1	—	—	—	—
1964	—	—	1	1	—	1	—	—
1965	—	—	—	1	—	2	—	—
1966	—	1	4	7	2	1	—	—
1967	—	1	2	10	1	2	—	—
1968	2	—	3	4	—	—	—	—
1969	1	1	3	6	2	1	—	—
1970	—	1	2	10	1	4	—	2
1971	—	2	1	12	2	7	—	—
1972	—	3	6	9	2	7	—	—
1973	3	1	9	10	3	15	—	—
1974 a)	•	•	•	•	•	•	•	•
1975	4	3	12	50	6	30	1	—
1976	5	3	29	52	16	48	—	—
1977	—	3	31	83	11	55	3	—
1978	7	6	33	95	14	38	3	—
1979	3	5	28	53	10	25	—	—
1980	1	8	34	74	9	46	5	—
1981	2	8	34	72	5	28	5	—
1982	—	7	33	97	11	32	1	—
1983	1	20	25	111	9	12	2	1

Bron: De gegevens zijn verstrekt door de Hoofdafdeling Statistiek van rechtsbescherming en veiligheid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

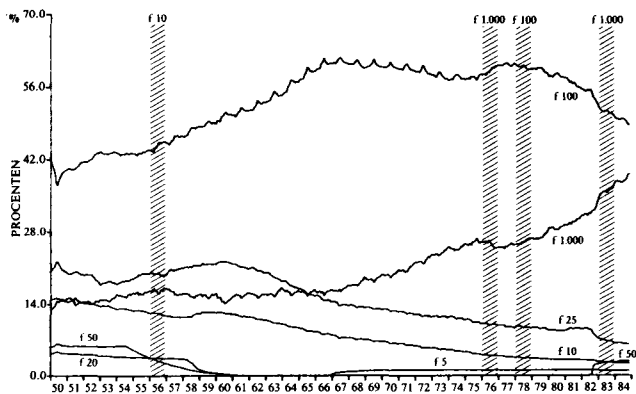
a) De gegevens van 1974 zijn niet beschikbaar.

eerst in 1982 een omvangrijke hoeveelheid valse biljetten verspreid. In 1983 is er ook een geval van muntvervalsing geweest, dat betrekking had op rijksdaalders. Ten slotte bevestigt tabel 1 eerdere uitspraken van de CRI dat het overgrote deel van de valsemunterij-affaires in Nederland uiteindelijk wordt opgelost.

25) Om de vervalsing tegen te gaan waren op de biljetten muziektokens geplaatst. De drukkerij Joh. Enschedé had in 1794 voor het eerst muziektokens toegepast als randfiguur bestemd voor schuldbekenenissen of waardepapieren. Zie A.M. van de Waal, *De oudste bankbiljetten, Organ van de Ontwikkelings- en Ontspanningsvereniging „De Nederlandsche Bank”*, jg. 8, juni/juli 1953, blz. 4-14.

26) A.M. de Jong, *Geschiedenis van De Nederlandsche Bank*, deel I, tweede uitgave 1967, blz. 169-171 (eerste uitgave Haarlem, 1930).

Figuur 1. Aandelen van de bankbiljettencoupires in de circulatiewaarden (maandultimo's)

Bron: De Nederlandsche Bank NV.

Toelichting: Met de arceringen zijn jaren aangegeven waarin zich omvangrijke vervalsingsaffaires hebben voorgedaan. Boven de arcering is de coupure vermeld waarom het daarbij ging.

De tabellen 3 en 4 geven het aantal muntmisdriften respectievelijk de aantallen schuldigverklaringen en sepots 27) ter zake van muntmisdriften in de periode 1950-1983 resp. 1952-1983. In de jaren vijftig bedroeg het aantal muntmisdriften soms bijna 1.000 per jaar met 1956 als uitschieter (ruim 1.400). In de jaren zestig waren er heel weinig misdriften, waarna de omvang snel toenam. In 1978 werd met bijna 3.000 het grootste aantal muntmisdriften gesignaleerd, terwijl in de jaren 1979-1981 ongeveer 1.500 van zulke misdriften ter kennis van de politie zijn gekomen. De aantallen schuldigverklaringen en sepots in de jaren zeventig zijn relatief constant. Daarvóór waren zij erg klein. Zoals te verwachten vinden er meer veroordelingen plaats op grond van de verspreiding van falsificaten (art. 209 en 213) dan wegens het namaken of vervalsen zelf (art. 208). De grote verschillen in aantallen tussen de beide tabellen worden veroorzaakt doordat veel vervalsingen te goeder trouw worden ontvangen of de aanbieder c.q. bezitter van het geld onbekend blijft.

Economische gevolgen

In de periode na de tweede wereldoorlog lijken zich in guldenwaarden geen vervalsingsaffaires van macro-economisch belangrijke omvang in Nederland te hebben voorgedaan. In de periode waarvoor cijfermateriaal beschikbaar is belooft het in één jaar achterhaalde valse geld nooit meer dan 0,02% van de chartale geldhoeveelheid. Het is zeer onwaarschijnlijk dat in de daaraan voorafgaande periode waarin zich geen omvangrijke vervalsingsaffaires hebben voorgedaan, dit wel het geval is geweest.

Zo van valsemunterij de afgelopen vijftientig jaren in Nederland enige macro-economische invloed is uitgegaan, is dit indirect via vertrouwenseffecten gebeurd. Zoals eerder opgemerkt leiden deze in eerste instantie tot veranderingen in de samenstelling van de chartale geldcirculatie en slechts in het uiterste geval tot een vlucht uit het chartale geld.

De grotere vervalsingsaffaires, die in figuur 1 zijn aangegeven met arceringen, vertonen geen duidelijk waarneembare invloed op het beloop van de aandelen in de circulatiewaarde van de vervalste en de naastliggende coupures 28). Alleen in de eerste helft van 1978, het jaar waarin op grote schaal biljetten van f. 100 werden vervalst, geeft de groei van het aandeel van deze coupure een lichte vertraging te zien ten gunste van het aandeel van het vijftientigste 29). Blijkens de uitkomsten van regressieberekeningen gaat het hierbij op jaarbasis echter niet om significante afwijkingen. Wel geeft het aandeel van het duizendje in 1976 een vrij opvallende daling te zien. Het is echter niet erg aannemelijk dat dit verband houdt met de ruim 2.000 falsificaten die van deze coupure in de periode 1975-1977 zijn opgespoord. In het hier niet afgebeelde beloop van de totale circulatie blijken de grotere

vervalsingsaffaires evenmin duidelijk te kunnen worden teruggevonden.

Besluit

Sinds 1973 is er sprake van een toenemende activiteit van valsemunterij in Nederland. Ook in het buitenland doet deze ontwikkeling zich voor. De macro-economische betekenis ervan is echter tot op heden te verwaarlozen 30). De waarde van het in één jaar in Nederland aan vals geld opgespoorde bedrag is de laatste tien jaar 0,02 procent van de chartale geldomloop niet te boven gegaan. Van een vlucht uit bepaalde bankbiljettencoupires of uit de bankbiljettencirculatie in zijn geheel lijkt in de beschouwde periode dan ook geen sprake te zijn geweest. De vervalsing van munten belooft slechts een fractie van die der bankbiljetten.

De emittenten van betaalmiddelen moeten er voortdurend op toezien dat zij door gebruikmaking van de meest geavanceerde produktietechnieken en controlemiddelen de valsemunterij een grote stap voor blijven. De technische hoogwaardigheid van de nieuwe biljetten van f. 100 en f. 50, die tot op heden nog niet zijn nagemaakt, illustreert de vooraanstaande plaats die Nederland in dit opzicht inneemt. Alleen op deze wijze kan het risico van een ontwrichting van het betalingsverkeer door grootscheepse, onopgemerkte valsemunterij tot een minimum worden beperkt. Mede door het toenemend internationale karakter van de valsemunterij is het opsporen van valsemunterij in de loop der jaren moeilijker geworden. Het hoge opsporingspercentage geeft evenwel aan dat nog steeds geldt dat valsemunterij doorgaans niet loont.

**W.C. Boeschoten
P.D. van Loo**

27) Een sepot is het niet vervolgen van een zaak of klacht, die bij het Openbaar Ministerie aanhangig is.

28) Mutaties op de korte termijn zijn hoofdzakelijk het gevolg van seizoensinvloeden. De verschuivingen op de langere termijn kunnen worden toegeschreven aan wijzigingen in het coupureboek en aan het oplopen van de inkomenselasticiteiten met de coupurewaarden. Zie voor dit laatste M.M.G. Fase en M. van Nieuwkerk, *De bankbiljettenomloop in Nederland sinds 1900; vooruitzicht en terugblik, Kwartaalbericht 1977*, nr. 4, De Nederlandsche Bank NV, blz. 12-26.

29) In het hier niet gegeven beloop van de aandelen der verschillende coupures in het circulatie-aantal komt deze tendens versterkt tot uiting ten gevolge van het feit dat voor de vervanging van een biljet van f. 100 vier biljetten van f. 25 nodig zijn.

30) Een zelfde conclusie is voor de Bondsrepubliek Duitsland getrokken door H. Kessler, *Fälschungen von Bundesbanknoten - eine Gefahr für den Zahlungsverkehr?*, *Geldgeschichtliche Nachrichten*, 1972, blz. 59-63.